

Bacheloroppgave

VPL05 Vernepleie

Støtte til barn med lesevansker

Support to children with reading problems

Therese Hol

Totalt antall sider inkludert forsiden: 41

Molde, 24.05.2012

Obligatorisk egenerklæring/gruppeerklæring

Den enkelte student er selv ansvarlig for å sette seg inn i hva som er lovlige hjelpemidler, retningslinjer for bruk av disse og regler om kildebruk. Erklæringen skal bevisstgjøre studentene på deres ansvar og hvilke konsekvenser fusk kan medføre. Manglende erklæring fritar ikke studentene fra sitt ansvar.

Du/ dere fyller ut erklæringen ved å klikke i ruten til høyre for den enkelte del 1-6:		
1.	Jeg/vi erklærer herved at min/vår besvarelse er mitt/vårt eget arbeid, og at jeg/vi ikke har brukt andre kilder eller har mottatt annen hjelp enn det som er nevnt i besvarelsen.	☒
2.	Jeg/vi erklærer videre at denne besvarelsen: <ul style="list-style-type: none"> • ikke har vært brukt til annen eksamen ved annen avdeling/universitet/høgskole innenlands eller utenlands. • ikke refererer til andres arbeid uten at det er oppgitt. • ikke refererer til eget tidligere arbeid uten at det er oppgitt. • har alle referansene oppgitt i litteraturlisten. • ikke er en kopi, duplikat eller avskrift av andres arbeid eller besvarelse.	☒
3.	Jeg/vi er kjent med at brudd på ovennevnte er å <u>betrakte som fusk</u> og kan medføre annullering av eksamen og utestengelse fra universiteter og høgskoler i Norge, jf. Universitets- og høgskoleloven §§4-7 og 4-8 og Forskrift om eksamen §§14 og 15.	☒
4.	Jeg/vi er kjent med at alle innleverte oppgaver kan bli plagiatkontrollert i Ephorus, se Retningslinjer for elektronisk innlevering og publisering av studiepoenggivende studentoppgaver	☒
5.	Jeg/vi er kjent med at høgskolen vil behandle alle saker hvor det forligger mistanke om fusk etter høgskolens retningslinjer for behandling av saker om fusk	☒
6.	Jeg/vi har satt oss inn i regler og retningslinjer i bruk av kilder og referanser på biblioteket sine nettsider	☒

Publiseringsavtale

Studiepoeng: 15

Veileder: Nils Bekkevold

Fullmakt til elektronisk publisering av oppgaven

Forfatter(ne) har opphavsrett til oppgaven. Det betyr blant annet enerett til å gjøre verket tilgjengelig for allmennheten (Åndsverkloven, §2).

Alle oppgaver som fyller kriteriene vil bli registrert og publisert i Brage HiM med forfatter(ne)s godkjenning.

Oppgaver som er unntatt offentlighet eller båndlagt vil ikke bli publisert.

Jeg/vi gir herved Høgskolen i Molde en vederlagsfri rett til å gjøre oppgaven tilgjengelig for elektronisk publisering:

ja nei

Er oppgaven båndlagt (konfidensiell)?

ja nei

(Båndleggingsavtale må fylles ut)

- Hvis ja:

Kan oppgaven publiseres når båndleggingsperioden er over?

ja nei

Er oppgaven unntatt offentlighet?

ja nei

(inneholder taushetsbelagt informasjon. Jfr. Offl. §13/Fvl. §13)

Dato: 24.05.2012

Antall ord: 10612.

Forord

Lesevansker

Bokstaver og ord flyter sammen.

Hvorfor?

Når kommer fremgangen? Venter den lenger fremme?

Tankene flyr av sted, bort fra boken, bort fra ordene.

Motivasjonen er borte.

Hva var det jeg leste?

Forfatter: Anonym

Sammendrag

I løpet av det siste studieåret i vernepleierutdanningen skulle vi skrive en større oppgave om noe vi var spesielt interessert i. Da jeg var i fordypningspraksis fikk jeg bekreftet bare enda bedre at jeg synes det er spesielt interessant og spennende å arbeide med barn som har lesevansker. Jeg ble motivert til å skrive denne oppgaven på grunn av at jeg ønsker å tilegne meg mer kunnskap om hvordan jeg som fremtidig vernepleier kan bidra i arbeidet med å støtte barn med lesevansker slik at de kan oppleve mestring. Denne oppgaven er en undersøkelse på hvordan jeg kan tilrettelegge slik at barn med lesevansker kan oppleve mestring.

Problemstillingen som denne oppgaven bygger på er:

Hvordan tilrettelegge slik at barn med lesevansker kan oppleve mestring i lesesituasjonen?

For å kunne tilegne meg kunnskap om temaet og for å kunne belyse min problemstilling har jeg anvendt litteraturstudie som metode. Leseprosessen er en komplisert prosess. Det er mange deler i prosessen og faktorer som kan påvirke lesesituasjonen. Etter å ha arbeidet med denne oppgaven har jeg fått innsikt i mulige tiltak som kan bedre leseprosessen til barn med lesevansker, og eventuelle faktorer som kan ha innvirkning på lesingen og skape lesevansker.

Innhold

1. Bakgrunn og hensikt	1
1.1 Bakgrunn for valg av tema	1
1.2 Hvorfor er temaet relevant for yrkesgruppen?	2
1.3 Oppgavens disposisjon	3
2. Problemstilling	4
2.1 Begrunnelse for og avgrensing av problemstillingen	4
2.2 Begrepsavklaring	4
2.2.1 Tilrettelegging	4
2.2.2 Mestring	5
2.2.3 Lesevansker	5
2.3 Forforståelse	5
3. Metode	7
3.1 Litteraturstudie	7
3.1.2 Validitet og reliabilitet	8
4. Teori og drøfting	9
4.1 Leseprosessen	9
4.1.1 Lesing og lesevansker	9
4.1.2 Faktorer som har størst betydning for leseutviklingen	10
4.2 Tilrettelegging for mestring i lesesituasjonen	13
4.2.1 Tilrettelegging i forhold til motivasjon, følelser og selvbildet	14
4.2.2 Tilrettelegging i forhold til syn	18
4.2.3 Tilrettelegging i forhold til Irlens syndrom	19
4.2.4 Tilrettelegging i forhold til hørsel	20
4.2.5 Tilrettelegging i forhold til tale- og språkvansker	23
4.2.6 Tilrettelegging i forhold til språklydsbevissthet	24
5. Vernepleierens rolle i tilretteleggingen	26
Tilretteleggingsprosessen	27
6. Avslutning	29
6.1 Oppsummering	29
6.2 Konklusjon	30
6.3 Refleksjon	31
Litteraturliste	33
Artikler	35

1. Bakgrunn og hensikt

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Noe av bakgrunnen for at jeg søkte på vernepleiestudiet var at jeg ønsket å hjelpe mennesker som hadde ulike utfordringer i hverdagen, og kanskje bidra til å bedre deres livssituasjon. Her siktet jeg blant annet til mennesker med lesevansker. Jeg har hatt noe kjennskap til temaet ved at jeg har bekjente som i mer eller mindre grad har strevet med sine leseferdigheter opp gjennom livet. Dette har gjort at jeg har fått innsikt i hvilke utfordringer som kan dukke opp i hverdagen til mennesker med svekket leseevne. Etter å ha lest noe om temaet og reflektert rundt de ulike utfordringene, føler jeg at jeg har fått bedre forståelse for at dette kan skape en betydelig funksjonshemming for den enkelte i hverdagen. På NRK sin internettside i januar 2012, ble det publisert en artikkel om ny forskning som viser at lesevansker skaper unge trygdemottakere. I artikkelen skrives det at ungdommer med lese- og skrivevansker har vanskeligheter med å klare overgangen til arbeidslivet. Da jeg leste denne artikkelen ble jeg bare mer interessert og engasjert i å finne ut hvordan jeg som vernepleier kan hjelpe barn og unge som sliter med lesevansker.

I fordypningspraksis var jeg utplassert ved en barneskole. Der observerte jeg at leseferdigheten til barn i 2. klasse kunne variere. Enkelte barn leste raskt uten å lese feil, og noen leste langsomt og kunne ha flere feil. Det var flere barn som strevet i mer eller mindre grad. Jeg ble engasjert og interessert i å finne ut hva jeg som vernepleier kunne bidra med for å hjelpe spesielt de barna som hadde utfordringer i forhold til lesing. Jeg har derfor valgt å vinkle temaet i denne oppgaven inn på lesevansker hos barn. Jeg ønsker også å se nærmere på hvordan vernepleieren kan arbeide i skolen, dermed har jeg vinklet temaet og problemstillingen inn på barn i skolen.

Formålet med denne oppgaven er at jeg skal få bedre innsikt i noe jeg er spesielt interessert i. I følge Grung m. fl. (2010) trengs det vernepleierfaglig kompetanse i skolen for å kunne gi elever med spesielle behov et forsvarlig tilbud. «*Vernepleiere har noe å bidra med for mange elever i skolen, både som undervisningspersonell og som miljøterapeuter*»(Grung m. fl. 2010:124). Jeg synes det var spennende og jeg trivdes godt da jeg var utplassert i skolesektoren. I min hjemkommune har flere og flere vernepleiere kommet inn i skolen,

dermed er det mulighet for at jeg kan arbeide i skolesektoren i fremtiden. Jeg ønsker derfor å få bedre innsikt i hvordan jeg som fremtidig vernepleier kan tilrettelegge for at barn med lesevansker kan oppnå bedre mestringsfølelse i lesesituasjonen.

1.2 Hvorfor er temaet relevant for yrkesgruppen?

Det har kommet frem at det er mange faktorer som virker inn på utviklingen av leseferdigheter, både genetisk, nevrologisk og miljøbetinget. Det er sjelden en årsak til at et barn har lesevansker, det er heller et samspill mellom ulike årsaker (Institutt for spesialpedagogikk, 2012). Elvemo (2006) mener blant annet at syn, hørsel, motivasjon, følelser, selvbilde, motorikk og språklydsbevissthet er faktorer som har betydning for lese- og skriveutviklingen. En vernepleier har kunnskap innenfor ulike emner:

Samfunnsvitenskapelige og juridiske emner, psykologiske og pedagogiske emner, helsefaglige emner, miljøarbeid, habiliterings- og rehabiliteringsarbeid.

Vernepleierutdanningen kan sees på som en tverrfaglig utdanning som gir fagpersonen kunnskap innenfor ulike fagområder. Vernepleieren bruker den helhetlige arbeidsmodell som redskap for å kunne arbeide systematisk og kvalitetssikre arbeidet. Når fagpersonen bruker denne arbeidsmodellen blir kunnskap fra ulike fagområder knyttet sammen for å belyse behovet til tjenestemottakeren (Fellesorganisasjonen, 2008). Eva Sandbakken har master i spesialpedagogikk. Hun skrev i 2005 i sin artikkel i Påtrykk (medlemsblad for sykepleiernes faggruppe i alternativ medisin) at «*lese- og skrivevansker bør ses i et helhetlig perspektiv og angripes fra ulike vinkler*». I følge § 1-3 i opplæringsloven har alle elever rett på tilpasset opplæring i forhold til sine egne evner og forutsetninger (Kunnskapsdepartementet, 2010-2011). Etter min erfaring er det flest lærere og spesialpedagoger som arbeider med barn med lesevansker, og jeg forstår at disse kompetansene innehar god innsikt i lesevansker, leseopplæring og lesemetodikk. Den vernepleiefaglige kompetansen tror jeg kan være et positivt bidrag i arbeid med barn med lesevansker siden utdanningen er basert på å utdanne fagfolk som kan arbeide med mennesker med sammensatte behov og utfordringer.

Vernepleieren tar utgangspunkt i gapet mellom tjenestemottakerens ressurser og miljøets krav. Dette gapet skaper en funksjonshemming hos den enkelte ved at samfunnet har større krav i forhold til hva enkeltindividet greier å mestre av de utfordringene som det byr på. Gjennom tilrettelegging, utforming av mål og tiltak kan vernepleieren påvirke og endre de

ytre faktorene i samfunnet, samt å øke tjenestemottakerens egenkompetanse, og dermed bistå i at dette gapet minsker (Fellesorganisasjonen, 2008). Denne kompetansen tenker jeg kan være svært nyttig når det skal tilpasses hjelp til barn med lesevansker.

1.3 Oppgavens disposisjon

Jeg har startet med å fortelle noe om bakgrunnen for temaet jeg har valgt og hvorfor jeg tror den vernepleiefaglige kompetansen kan være nyttig i forhold til arbeid med og tilrettelegging for barn med lesevansker. Videre presenterer jeg min problemstilling og begrunner hvorfor jeg ønsker å fokusere på denne i drøftingen. Jeg definerer deretter de ulike begrepene som min problemstilling inneholder og presenterer min forforståelse i forhold til tema og problemstilling.

Etter definisjoner og forforståelse skriver jeg noe om metoden som jeg har brukt for å kunne belyse problemstillingen. Oppgaven er basert på en litteraturstudie. Jeg forklarer hvordan jeg har gått fram for å søke etter og studere relevant litteratur. Det har vært et omfattende arbeid å trekke ut litteraturen som kunne være relevant i forhold til problemstillingen. Hvilke kriterier som jeg har brukt for å vurdere om litteraturen var pålitelig og relevant, skriver jeg noe om i metodekapittelet.

Funn fra litteraturstudien og drøftingen rundt disse i forhold til min problemstilling, har jeg trukket sammen og plassert i et kapittel. Før avslutningen skriver jeg noe om hvilken rolle vernepleieren kan ha under tilrettelegging.

I avslutningen oppsummerer jeg først enkelte sentrale punkt i drøftingen, og deretter konkluderer jeg med hva jeg kan ha funnet ut i forhold til min problemstilling. Så reflekterer jeg rundt arbeidsprosessen og om noe kunne vært gjort på en annen måte.

Tilslutt presenterer jeg listen over litteratur som jeg har brukt i denne oppgaven.

2. Problemstilling

Min problemstilling er:

Hvordan tilrettelegge slik at barn med lesevansker kan oppleve mestring i lesesituasjonen?

2.1 Begrunnelse for og avgrensing av problemstillingen

I fordypningspraksis fikk jeg et innblikk i hvordan lærere og spesialpedagoger arbeidet sammen med barn med lese- og skrivevansker. Jeg observerte at elevene med lesevansker ikke nødvendigvis hadde skrivevansker. Lærerne og spesialpedagogene kunne tilrettelegge på ulike måter for de elevene med lesevansker og de med skrivevansker. Det ble tilrettelagt i forhold til lesesituasjonen og skrivesituasjonen. I denne oppgaven ønsker jeg dermed å undersøke nærmere hvordan vernepleieren kan tilrettelegge slik at elevene med lesevansker kan lykkes bedre i lesesituasjonen. Etter at jeg hadde tilegnet meg noe kunnskap om leseprosessen og lese- og skrivevansker, forstod jeg at spennvidden innenfor dette forskningsfeltet er enorm. Dermed har jeg avgrenset min problemstilling ved å fokusere på å drøfte hvordan en kan tilrettelegge slik at barn med lesevansker opplever mestring.

Jeg har drøftet ut ifra et vernepleiefaglig perspektiv hvordan man kan tilrettelegge slik at barn med lesevansker kan oppleve mestring. Jeg har trukket inn relevant teori om lesing, lesemetodikk, leseutvikling, tilrettelegging og mestring for å kunne undersøke hvordan jeg kan tilrettelegge for at barn med lesevansker kan oppleve mestring for å øke motivasjon og interesse i lesesituasjonen.

2.2 Begrepsavklaring

2.2.1 Tilrettelegging

I denne oppgaven har jeg valgt å ta utgangspunkt i Hanne Tuntland (2011) sin definisjon på individuell tilrettelegging: «*Individuell tilrettelegging har som hensikt å imøtekomme de individuelle tilretteleggingsbehov som kan oppstå for en person med nedsatt funksjonsevne i utførelse av ulike aktiviteter og i møtet med et utilgjengelig samfunn*» (Tuntland, 2011:156).

2.2.2 Mestring

I følge Eide og Eide (2011) finnes det ingen enhetlig definisjon av begrepet mestring. Det finnes mange ulike definisjoner på begrepet. Jeg har valgt å ta utgangspunkt i Tuntland (2011) sin forklaring på begrepet: «*Mestring forekommer når personen klarer å møte kravene fra aktiviteten, eller når miljøet på en positiv måte fremmer utførelsen*» (Tuntland, 2011:155).

2.2.3 Lesevansker

Lesevansker blir ofte omtalt sammen med skrivevansker, dermed synes jeg det har vært utfordrende å finne en definisjon på bare lesevansker. Jeg har dermed valgt å ta utgangspunkt i Elvemo sin definisjon på lese og skrivesvak: «*Lese og skrivesvak er et individ hvis lese- og skriveferdighet er tydelig (signifikant) under forventet nivå i forhold til iboende ressurser (både mentale og språklige), og i betraktning av emosjonelle (følelsmessige), sosiale og undervisningsmessige erfaringer*» (Elvemo, 2006:20). Ut ifra denne definisjonen tar jeg utgangspunkt i denne oppgaven at lesevansker kan dreie seg om at barns leseferdighet ligger under det nivået som forventes i forhold til iboende ressurser og i betraktning av følelsmessige, sosiale og undervisningsmessige erfaringer.

2.3 Forforståelse

Vi forstår andre mennesker, eller situasjoner, ut ifra våre tidligere erfaringer, følelser og tanker. Den forståelsen jeg tar med meg til møtet med et område/menneske, blir kalt forforståelse (Røkenes og Hanssen). Gjennom erfaringer fra praksis i skolen og tidligere lesing om lesevansker og barn, har jeg dannet meg en forforståelse i forhold til barn med lesevansker. Barn med lesevansker kan se seg selv som «de som ikke er så flinke». Motivasjonen til å lese kan lett bli svekket. Humøret og følelsene til den enkelte kan bli påvirket under lesesituasjonen. Noen kan bli svært nervøs, nedstemt, sint og/eller få følelsen av mindreverd som svekker elevens tillit til muligheten for videre læring og utvikling. Noen av dem kan ha liten tro på at han/hun kan lykkes med å lese. Dette kan føre til store utfordringer for assistenter og lærere i forhold til å motivere barn med lesevansker.

Ut ifra et vernepleiefaglig perspektiv forstår jeg at lesevansker kan skape et gap mellom individets forutsetninger og ressurser, og omgivelsenes krav. I følge NOU 2009:18, kapittel 5, kan mennesker uten rimelig gode lese- og skrivekunnskaper få store problemer i vårt moderne samfunn. Det kan hemme kunnskapstilegnelse, og skape store problemer for den det gjelder, i den praktiske hverdagen. Når man for eksempel leser sakte, kan det bli vanskelig å få med seg innholdet i teksten. Det kan da bli vanskelig å huske hva man leste. For eksempel under stillelesing av en tekst med etterfølgende spørsmål, kan elevene med lesevansker ha vanskeligheter med å svare på spørsmålene. Noen må eventuelt lese teksten flere ganger for å få med seg innholdet.

Av egen erfaring vet jeg at barn med lesevansker kan ha forskjellige utfordringer i forhold til lesesituasjonen. Eksempelvis kan noen barn med lesevansker lese bedre når de leser sammen med en lærer, enn når de leser høyt for en gruppe. Noen kan også lese bedre når de leser om noe som interesserer dem. Lesevansker kan ha forskjellige årsaker og det kan være ulike forhold i lesesituasjonen som kan skape utfordringer for det enkelte barnet. Jeg tenker at eventuelle tiltak som er rettet til barn med lesevansker kan være svært ulike, fordi de bør utformes i forhold til den enkeltes situasjon og ressurser.

3. Metode

Denne oppgaven er basert på en litteraturstudie. Jeg har søkt etter og studert relevant litteratur som artikler og bøker om tilrettelegging, mestring, lesing, lesemetodikk og lesevaner for å kunne undersøke og besvare min problemstilling. Dette har også hjulpet meg med å finne andre undersøkelser rundt barn med lesevaner og mestring.

I følge Dalland (2008) er en metode «*en fremgangsmåte, et middel til å løse problemer og komme frem til ny kunnskap. Et hvilket som helst middel som tjener dette formålet, hører med i arsenalet av metoder*» (Dalland, 2008:83).

3.1 Litteraturstudie

Dalland (2008) mener at litteratur og teori kan bidra til at vi ser sammenhenger og utviklingstrekk. Litteraturen er den kunnskapen oppgaven tar utgangspunkt i, og som problemstillingen skal drøftes opp imot. Jeg har lest, lett i og brukt pensumlitteratur. For å kunne undersøke og belyse min problemstilling, følte jeg at jeg måtte finne litteratur utenfor vårt pensum. Der var det ikke mye litteratur om «å lese», lesevaner og lesemetodikk, dermed har jeg søkt i ulike databaser.

Litteratur om mestring og tilrettelegging fant jeg i pensumlitteraturen. Litteratur om barn/elever med lesevaner, tiltak i forhold til lesevaner, lesing og lesemetodikk fant jeg i databasene BIBSYS og Norart (Norske og nordiske tidsskrifter). Jeg har erfart at lesevaner ofte blir omtalt sammen med skrivevaner, derfor brukte jeg også å skrive inn lese- og skrivevaner i søkefeltet. Jeg fant relevant litteratur i BIBSYS ved å velge emner i bøker og artikler. Jeg skrev da i søkefeltet: Lesevaner og lese- og skrivevaner og metod?. Jeg søkte etter disse emnene fordi jeg følte at jeg burde ha mer litteratur om lesing, lesevaner og lesemetodikk for å kunne undersøke hvordan man tilrettelegger slik at barn med lesevaner kan oppleve mestring. Jeg tenkte begrepene kunne øke min forståelse i forhold til hvordan jeg kunne belyse min problemstilling.

Jeg brukte også databasen Google. Der skrev jeg i søkefeltet: Lese- og skrivevaner og tiltak. Jeg valgte å begrense søket med å tilføre ordet tiltak for at jeg skulle kunne finne andres tanker og undersøkelser rundt eventuelle tiltak som dreide seg om mitt område og

tema. Jeg har ikke søkt etter fremmedspråklig litteratur fordi jeg ønsker å fokusere på norske kilder om barn med lesevansker og hvordan jeg kan tilrettelegge for dem.

I denne oppgaven har jeg studert og funnet litteratur for å kunne undersøke min problemstilling. Oppgaven er basert på mine tolkninger av forskjellig litteratur. Jeg har valgt den litteraturen jeg mener er relevant for å kunne undersøke min problemstilling. Jeg har beskrevet litteraturen og teorier ut ifra det jeg forstår og tolker når jeg har lest dem. Jeg blir da en sekundær kilde i forhold til ulike teorier og litteratur. De fleste definisjoner er direkte sitat fra litteraturen for å unngå at jeg beskriver de sentrale begrepene feil i forhold til sin opprinnelige betydning.

3.1.2 Validitet og reliabilitet

For at metoden skal gi troverdig kunnskap må kravene til validitet og reliabilitet være tilfredsstillende. I denne oppgaven dreier validitet seg om at litteraturen og funn fra litteratursøk må være relevant og gyldig for å kaster lys over problemstillingen.

Litteraturen må også øke forståelsen for bredden av temaet. Reliabilitet dreier seg om pålitelighet, altså funnene må brukes korrekt og eventuelle uklarheter bør nevnes (Dalland, 2008). Jeg føler jeg har hatt et kritisk blikk på den litteraturen som kom opp under litteratursøket. Jeg har sett på hvilken tekst eller bok det er, hvilken kompetanse og bakgrunn har forfatteren, hvor gammel er boken eller teksten, hvilket år ble den skrevet, hvem er teksten rettet mot, om jeg forstår det forfatteren vil frem til eller ønsker å formidle og om teksten og boken kan belyse min problemstilling. Når jeg har funnet artikler ulike forfattere har skrevet, har jeg vært spesielt kritisk til hvilke kilder og litteratur forfatteren har brukt og hvilken kompetanse hun/han har. Dette er noen av de vurderingene jeg har foretatt, for å kunne finne ut om litteraturen jeg har funnet er relevant, gyldig og pålitelig i forhold til problemstillingen. Jeg føler meg fornøyd med funnene og informasjonen jeg har innhentet, fordi de har hjulpet meg til å belyse min problemstilling og oppnå bedre forståelse for hvordan jeg kan tilrettelegge for, og støtte barn med lesevansker.

4. Teori og drøfting

Jeg har valgt å trekke teorien inn i drøftingen og har derfor samlet teoridelen og drøftingsdelen inn under et kapittel. I dette kapitlet presenterer jeg funnene mine, som teorier og begrep om leseprosessen, lesevansker og leseutviklingen. Deretter har jeg drøftet funnene opp mot min problemstilling: *Hvordan tilrettelegge slik at barn med lesevansker kan oppleve mestring i lesesituasjonen?*

4.1 Leseprosessen

4.1.1 Lesing og lesevansker

Elvemo (2006) definerer lesing slik:

«Lesing er en språklig prosess som er knyttet til visuelle symboler (*taktile symboler for blinde) hvor målet er å tilegne seg forståelse gjennom mangesidig bruk av ulike fremgangsmåter. Valg av fremgangsmåter bestemmes bl.a. av hvor vanskelig teksten er fremstilt skriftlig, innholdssammenhengen i det skrevne, formålet med lesningen og den enkelte persons ferdighet i avkoding (kjennskap til bokstaver og lyder og sammenbinding av disse til ord)» (Elvemo, 2006:16)

I følge Elvemo (2006) består leseprosessen av ulike delprosesser, som sansepåvirkninger, bearbeidelse av disse, forståelse og anvendelse. Under lesesituasjonen har disse et samspill med hverandre. Når det er svikt i en eller flere av disse prosessene kan det skape lesevansker hos den enkelte.

Man skiller mellom generelle lese- og skrivevansker og dysleksi. Dysleksi er en spesifikk lese- og skrivevanske. Når et menneske har dysleksi utelukker man at lese- og skrivevanskene kommer av eksempelvis konsentrasjonsvansker, manglende språkopplæring, problemer i oppvekst eller generelle lærevansker (Dysleksiforbundet, 2012).

For at et barn skal kunne bli definert som dyslektiker må barnet ha et relativt stort avvik mellom evnenivå og lese- og skriveferdighet, det vil si minst 2 år etter klassetrinnet

gjennomsnittlige leseferdighet. Tidligere studier har vist at det er flere likheter enn ulikheter mellom dyslektikere og dårlige lesere på leseoppgaver som gjaldt gjenkjenning av ord, tyding av ord, innholdsopfatning, rettskriving og språklig bevissthet. Dyslektikerne og lesesvake skilte seg ikke spesielt fra hverandre ut fra disse studiene. Det viste seg at ferdighetene til begge disse gruppene var under normal leseferdighet i forhold til alderstrinnet. I følge lang pedagogisk erfaring kreves det ofte lik grunnleggende behandling av de barna som er diagnostisert dyslektikere og lesesvake (Elvemo, 2006). Elvemo (2006) nevner at han velger å kalle alle som har vansker med å lære seg å lese, men som har iboende ressurser nok til å erverve seg denne ferdigheten på et visst nivå, lesesvak. I følge Lesesenteret (2012) har elever med lesevansker problemer med å sette riktig lyd til riktig ord.

En person med lesevansker kan for eksempel ha problemer med å lese høyt, bruker lengere tid på å lese enn det som forventes i forhold til personens nivå, synes det er vanskelig å følge teksten på en film eller på TV, synes det er vanskelig å forstå eller uttale lange ord og opplever at det er lettere å forstå en tekst som andre leser enn om en selv leser (Dysleksiforbundet, 2012)

I følge Elvemo (2006) trenger lesesvake mye øvelse i å lære enkeltlyder, å binde disse sammen til ord og dele ordene i stavelser. De ulike sansene som å se, høre, si og føle kan brukes samtidig i opplæringen for å kunne oppnå best mulig resultat.

4.1.2 Faktorer som har størst betydning for leseutviklingen

I følge Elvemo (2006) er det ulike faktorer som virker mer inn enn andre på leseutviklingen. De mest betydningsfulle faktorene ut ifra hans syn har jeg skrevet om nedenfor.

Motivasjon, følelser og selvbilde

Elvemo (2006) mener at det er ingen tvil om at motivasjon, følelser og selvbilde virker inn på leseutviklingene. Emosjonelle eller følelsesmessige forstyrrelser skaper lesevansker. Lite motivasjon og interesse for skolearbeid og lesing er faktorer som kan skape lesevansker. Barnets selvbilde virker inn på hvordan barnet vurderer seg selv. Hvordan

barnet presterer i lesesituasjonen preger oppfatningen det har av seg selv. I følge Overland (2007) er det en sammenheng mellom selvoppfatning og faglige prestasjoner, og disse påvirker hverandre. Selvoppfatningen virker inn på prestasjonene, og prestasjonene påvirker selvoppfatningen.

Syn

Leseprosessen starter med synssymboler, som bokstavtegn. Under lesesituasjonen er det spesielt viktig at barnets nærsyn og samarbeidet mellom barnets øyne fungerer godt. Ulike former for synsproblemer kan forstyrre og belaste leseprosessen. Dette kan være synsproblemer som forekommer ved øyeplager som svie, tåreflod, smerter i øyehulen, periodevis uklart syn og/eller dobbeltsyn under lesing, periodevis urolig synsbilde og tekst som forsvinner/hopper/flytter. Synsvansker virker inn på leseutholdenhet og leseeffektiviteten og skaper mestringsproblemer i lesesituasjonen (Elvemo, 2006).

Irlens syndrom

Barn som har vansker med å forholde seg til fullt spektrum av lys på en effektiv måte kan ha et syndrom som blir kalt *Irlens syndrom*. Den enkelte opplever da vansker med å lese sort tekst på hvit bakgrunn. Overfølsomhet for lys, vansker med forholdet mellom bokstavtrykk, redusert gjenkjenningsminne og nedsatt oppmerksomhet er kort fortalt de ulike symptomene på dette syndromet. Barn med Irlens syndrom lykkes sjelden med å lese mer en 2-3 minutter av gangen. Plager som hodepine og rennende øyne kan ofte forekomme etter bare kort tid lesing (Elvemo, 2006).

Hørsel

Barn med hørselsvansker får problemer i lesing. Undersøkelser har vist at bare små hørselsskader på ett øre kan forstyrre innlæringen i lesing (Elvemo, 2006). Elvemo (2003) skriver at unilateral redusert hørsel kan være en årsak til at barn lider nederlag i skolen.

Motorikk

Under lesesituasjonen er det helt nødvendig at barnet ikke blir forstyrret av underliggende motorisk usikkerhet (Elvemo, 2006). Elvemo (2003) skriver at det har tidligere

forekommet at en jente med store lesevansker fikk bedret sine leseprestasjoner etter å fått styrket sine motoriske funksjoner gjennom fysiske aktiviteter som svømming. Det ble konkludert med at automatisering av motoriske funksjoner var årsak til fremgangen i lesingen. Videre nevner Elvemo (2003) at motorisk trening påvirker ikke direkte barns lesning, men de underliggende funksjoner som kan ha betydning for leseferdigheten. Lesesvake kan ha dårligere finmotorikk, hastighet og koordinasjon, øye-hånd-koordinasjon med balløvelser, grovmotorikk balanse og grovmotorikk koordinasjon.

Tale- og språkvansker

I følge Elvemo (2006) er det en sammenheng mellom tale- og språkvansker og lesevansker. Dette sees på som helt naturlig på grunn av at lesing er et språklig problem. I følge forskning utvikler ikke alle barn med tale- og språkvansker, lesevansker. Men det viser seg at det er betydelig høyere forekomst av lese- og skrivevansker hos barn med talespråklige avvik i førskolealder.

Språklydsbevissthet

Det har kommet frem at språklydsbevissthet og oppmerksomhet for språklyder er viktig for fremgang i lesing. Dette vil si at barnet bør kunne skille ut nærbeslektede lyder, rime, dele opp ord i sine enkelte lydbestanddelene og sette sammen stavelser og lyder til ord for å få en fremgang i lesingen. Et av problemene som forekommer hos lesesvake er evnen til å kunne uttale raskt navn på objekter og bilder (Elvemo, 2006).

For å kunne tilrettelegge slik at barn med lesevansker kan oppleve mestring i lesesituasjonen tenker jeg det er naturlig å trekke inn de ulike faktorene som virker inn på leseutviklingen. Vernepleieren kan utvikle tiltak som dreier seg om å bedre situasjonen rundt de ulike faktorene. Tiltakene kan da virke inn på leseutviklingen til den enkelte og kanskje bidra til å bedre lesesituasjonen slik at barn med lesevansker kan oppleve mestring.

4.2 Tilrettelegging for mestring i lesesituasjonen

Tuntland (2011) mener at tilrettelegging kan være et tiltak som bidrar til å gjøre at en aktivitet blir enklere å gjennomføre for den enkelte. En aktivitet kan blant annet være en oppgave, en handling eller et gjøremål, deriblant lesing. Det finnes ulike former for tilrettelegging. Tilrettelegging kan inndeles i fire ulike strategier: Endring av arbeidsteknikk, tilpassing av aktivitetens gjenstander, anskaffelse av tekniske hjelpemidler, endring av det fysiske miljøet. Disse tiltakene kan være tett knyttet til hverandre i det praktiske arbeidet og det kan være vanskelig å skille dem fra hverandre. I forhold til tilrettelegging for mestring i lesesituasjonen forstår jeg at disse tiltakene også kan være nært knyttet til hverandre siden forskere mener leseprosessen er en komplisert prosess. Det er mange faktorer som virker inn og om det er en svakhet i enkelte faktorer eller deler i prosessen, kan det skape problemer for den enkelte i lesesituasjonen (Elvemo, 2003).

Som nevnt tidligere forekommer mestring når personen klarer å møte kravene til aktiviteten, eller når miljøet på en positiv måte fremmer utførelsen. For å kunne tilrettelegge for mestring i lesesituasjonen tenker jeg at jeg kan se på kravene som stilles for å kunne lese, eller se nærmere på hvordan miljøet rundt lesesituasjonen kan endres slik at det fremmer lesing. Jeg har dermed valgt å ta utgangspunkt i de ulike faktorene som har størst betydning for leseutviklingen i drøftingen. Dette for å kunne komme frem til hvordan jeg kan tilrettelegge slik at barn med lesevansker kan oppleve mestring i lesesituasjonen.

Mestring og motivasjon er nært knyttet til hverandre. I følge Helgesen (2004) er det en klar sammenheng mellom motivasjon og forventning om mestring. Derfor har drøftingsdelen som tar for seg motivasjon, blitt mer omfattende enn de andre delene (i forhold til tilrettelegging for syn, hørsel, Irlens syndrom, motorikk, tale- og språkvansker og språklydbevissthet). Lav motivasjon skaper større sannsynlighet for at barnet ikke oppnår mestring i lesesituasjonen (Elvemo, 2006). Helgesen (2004) mener også at det er særlig viktig å arbeide for at elever med lesevansker kan få tro på egne muligheter til å lykkes i sine læringsforsøk på tross av disse vanskene. Frost (2001) hevder at lesemotivasjon henger sammen med elevens formål med lesingen. «*Hvis leseformålet er sterkt, kan tekstens vanskegrad være av mindre betydning*» (Frost, 2001: 90). Her er det formålet som skaper en drift og et behov for eleven. Selv om stoffet som eleven leser har en høy

vanskegrad, leser eleven fordi hun/han søker etter en bestemt type informasjon. Eleven kan for eksempel ha stor interesse for det han/hun søker.

4.2.1 Tilrettelegging i forhold til motivasjon, følelser og selvbildet

Som nevnt tidligere påvirker motivasjonen, følelsene og selvbildet leseutviklingen. Lite motivasjon, følelsesmessige forstyrrelser og dårlig selvbilde kan skape lesevansker hos barn (Elvemo, 2006). I følge Bunkholdt (2008) kan begrepet motivasjon deles inn i tre andre begrep, motiv, drift og behov. Det som gir energi og retning for handlinger er i denne sammenheng motivet. Drift blir da en aktiviseringstilstand som settes i gang på bakgrunn av en mangel noe eller ubehagelig stimuli. Når kroppen signaliserer at den har mangel på noe eller trenger noe blir det kalt for et behov. Behovet skyver oss mot noe, og motivet er det som vi blir skyvet mot, eller det som trekker oss. Å tilrettelegge for mestring i lesesituasjonen i forhold til motivasjon bør det undersøkes hva barnet med lesevansker er interessert i, for å kunne finne noe som kan motivere barnet til å lese. Om barnet er spesielt interessert i et emne kan det for eksempel tilrettelegges slik at barnet får lese om det emnet det liker. Dette kan motivere barnet til å lese. Av egen erfaring synes jeg det er morsommere å lese om et emne som jeg er interessert i.

For å kunne styrke barns lesemotivasjon mener Frost (2001) at det er viktig å se på barnets formål med å lese. Jo sterkere formålet er, desto mer energi bruker barnet i lesesituasjonen. I praksis observerte jeg at barn kunne lese mye lengere og holde bedre fokus på lesingen om det fikk lese noe det var interessert i. Et barn hadde for eksempel stor interesse for fotball. Barnet ga uttrykk for at det ville vite mest mulig om aktiviteten fotball, og barnet stoppet ikke å lese før det hadde lest ferdig den siden som dreide seg om fotball. Dette gjorde barnet selv om læreren hadde gitt direkte beskjed på forhånd, om at det ikke trengte å lese mer enn en halv side. Dermed tenker jeg at ved hjelp av en interessekartlegging gjennom samtale med barnet, foreldre og bekjente av barnet, kan det innhentes informasjon om hvilke interesser barnet har. Ved å la barnet med lesevansker lese om et emne som det er interessert i, kan man motivere barnet til å lese mer. Dette kan da føre til bedring i barnets leseferdighet. Etter å ha studert litteratur angående lesevansker, forstår jeg at det kan være ulike årsaker til disse vanskene, som manglende lesetrening og

språkopplæring. Om barnet blir motivert til å lese mer kan, det da bedre leseferdigheten sin, som igjen kan bidra til at barnet kan oppleve mestring i lesesituasjonen.

Om den enkelte har tro på egen mestring, har han/hun større sjanse for å lykkes, og om han/hun ikke har tro på egen mestring er det mer sannsynlig for at han/hun mislykkes. «*Mestring handler like mye om hvordan man tar det, som hvordan man har det*», mener Tuntland (2011:249). I barnets utvikling er det å vise at det kan noe og får til noe, en sterk drivkraft (Tuntland, 2011). For at barnet skal kunne mestre utfordringene på et område er avhengig av mange forhold, som blant annet barnets egne forutsetninger og tidligere erfaringer. Når barnet begynner på skolen, er det mange utfordringer som barnet skal mestre for at utviklingen skal bli positiv. Hvilke mestringmuligheter barnet har på skolen, er avhengig av hvordan det tilrettelegges for læring der og om hvor mye det blir oppmuntret og støttet til å utvikle faglig og sosial kompetanse. Her er det viktig å nevne at for små utfordringer og for lave krav til eleven fører til at han/hun ikke får utviklet maksimalt troen på egne muligheter og mestring. Det dreier seg om å utvikle mestringskompetansen til den enkelte, slik at nye utfordringer kan mestres (Overland, 2007). I følge Solveig Helgesen (2004) er det en klar sammenheng mellom motivasjon og leseres tro på å lykkes med en tekst. For lave forventninger til mestring til egen lesing skaper liten motivasjon. Motiverende tiltak kan da bidra til at barnet opplever mestring i lesesituasjonen.

«*Mestring forutsetter at eleven har tro på at mestring er mulig*» (Overland, 2007: 262). Elevens tro på egne muligheter utvikles gjennom erfaringer og samspill mellom nære og betydningsfulle andre, som foreldre, lærere og andre elever. Å få støtte og positive tilbakemeldinger fra andre bør være tilstede for at den enkelte utvikler tro på egne muligheter. For å kunne bedre elevens tro på faglige prestasjoner, bør det sentrale være å endre elevens opplevelse av faglig inkompetanse. I forhold til lesesituasjonen kan det tilrettelegges slik at barnet med lesevansker kan erfare for eksempel at det kan lese noen ord riktig. Dette kan skape en egen tro på at barnet kan lese og det kan lære seg å lese andre ord selv om enkelte ord kan virke vanskelig. Av egen erfaring føler jeg glede når jeg opplever mestring, og motivasjonen øker. Dermed kan det være større sjanse for at jeg er positiv til neste utfordring.

I det pedagogiske læringsmiljøet (undervisning, skolekultur og skolens pedagogiske tradisjoner) bør det tilrettelegges slik at det fremmer elevens mestringstro. Det sentrale er å tilrettelegge læringsaktiviteter som ikke er for lette og ikke for vanskelige (Overland, 2007). Det bør undersøkes og kartlegges hvilket nivå barnet med lesevansker er på, slik at det kan velges ut tekster eller bøker som barnet kan lese og oppleve mestring i lesesituasjonen. Barnet med lesevansker kan derfor få lese en bok eller tekst som ikke er for enkel og ikke for vanskelig. I følge Frost (2001) kan barns leseferdigheter undersøkes ved hjelp av individuelle prøver.

Mestring kan fremme elevenes selvtillit ved at de utvikler ferdigheter og blir møtt med ros og beundring for det de gjør (Røkenes og Hanssen, 2009). Ros og støtte er viktig å formidle for barn, og spesielt for barn med lesevansker, i lesesituasjonen for å kunne styrke deres følelser i forhold til tro på egen mestring og selvbildet. I følge Eknes (2003) er ikke et godt selvbilde medfødt eller konstant. Selvbildet til den enkelte utvikles gjennom samspill med andre. Brodtkorb og Rugkåsa (2009) mener at selvbildet er et resultat av samhandling med andre. Under samarbeidet med barn med lesevansker kan den voksne eller fagpersonen bidra til å påvirke barnets selvbilde. Siden barnets selvbilde virker inn på leseutviklingen kan støtte og ros bidra til at barn med lesevansker kan oppleve mestring i lesesituasjonen.

Frost (2001) mener små bøker kan ha innvirkning på motivasjonen til barnet. Han mener at små bøker kan skape mer lese lyst og interesse enn en større lesebok. Små bøker kan da gjøre barn med lesevansker mer motivert til å lese. Økt motivasjon for lesing kan da bidra til at barn med lesevansker kan oppleve å lykkes i lesesituasjonen.

Barn forsøker å mestre faglige og sosiale utfordringer i skolen gjennom ulike mestringsstrategier. Disse strategiene utvikles og læres over tid, og det er mestringsopplevelsen av ulike utfordringer som er det sentrale. Barnets egen opplevelse og egen bedømming av effekten av mestringsstrategien avgjør om strategien opprettholdes eller endres. En hensiktsmessig mestringsstrategi gir barnet opplevelsen av kontroll og mestring, og virker beskyttende på selvoppfatningen og gir sosial status (Overland, 2007). Helgesen (2004) mener at elevens tro på egen mestring er avhengig av om eleven har det «verktøyet» som skal til for at han/hun skal lykkes. Å lære å lese er en læringsprosess, og verktøyet i denne sammenhengen er læringsstrategier i forhold til lesing. Forskning viser at

ved å gjøre eleven bevisst på bruken av læringsstrategier vil man styrke elevens forventning til egen mestring og tro på å lykkes. Videre nevner Helgesen (2004) at tiltro til sin egen kapasitet for bestemte oppgaver vil virke inn på innsats, utholdenhet, effektivitet og resultat. Å gi eleven kunnskap om læringsstrategier kan da bidra til økt innsats, utholdenhet, effektivitet, resultat og mestring. Dermed kan dette påvirke motivasjonen, følelsene og selvbildet, som igjen kan bidra til at barn med lesevansker kan oppleve mestring i lesesituasjonen.

Helgesen (2004) mener at barn med lesevansker vil ha stor nytte i å bli lært ulike læringsstrategier. Det er viktig at elevene må få kjennskap til de ulike læringsstrategiene, når hun/han skal bruke dem og nytteverdien av dem. Samtale rundt overskriften av en tekst hjelper eleven med å hente frem det han/hun allerede kan om et tema. Denne strategien kan skape forbindelseslinjer mellom allerede etablert kunnskap og det som er gjenstand for ny læring. Gjennom dette kan eleven oppleve teksten som meningsfull ved at det blir knyttet sammen ny og gammel læring. Å lage et tankekart hjelper eleven til å hente ut informasjon fra teksten som kan gjøre det lettere for eleven og forstå hva den omhandler. Slike strategier kan være en del av tilrettelegging for å kunne oppnå motivasjon og mestring.

I følge Elvemo (2006) er det viktig å ha god innsikt i lesestrategiene, som *den direkte vegs strategi* og *den indirekte vegs strategi*, for å bli en god leser. Det finnes en rekke leseteknikker (blant annet skumlesning, korrekturlesning og søking etter bestemt informasjon) som også er nyttige, når man ønsker å bli en god leser. Den direkte vegs strategi dreier seg om at man leser teksten hovedsakelig som helord (ordbilder) uten å lydere eller å bokstavere. Den indirekte vegs strategi dreier seg om å lese sammenbindingen av lyder eller stavelser til hele ord. Barn med lesevansker kan ha vansker med å bruke disse strategiene, derfor kan undervisning og veiledning i bruken av disse hjelpe barn med lesevansker slik at de kan oppleve mestring og motivasjon i lesesituasjonen.

4.2.2 Tilrettelegging i forhold til syn

Som nevnt starter leseprosessen ved sansepåvirkninger ved at synet (blinde: punktskrift) fanger opp bokstavtegn som ordet er satt sammen av. I lesesituasjonen bruker barnet synet til å kunne se bokstavtegnene. Synet er dermed viktig for at barnet skal kunne lese. Det er derfor viktig å være bevisst på at synsproblemer kan påvirke leseferdigheten negativt og ha fokus på dette under leseprosessen. Om barnet gir uttrykk for å ha eventuelle synsproblemer bør dette undersøkes. I følge Gjærum og Ellerstsen (2008) bør man alltid undersøke selve øyet, synsstyrke, synsfelt, øyets reflekser og øyebevegelser om man mistenker at det er noe galt med synet. Optiker, øyenlege, ortoptist og synspedagog er faggrupper som har kompetanse på å undersøke synet nærmere (Gammelsæter, 2011). Ved å undersøke synet kan man finne ut om noe kan endres og tilrettelegges slik at barnet kan se bokstavtegnene bedre. Om det viser seg at barnet med lesevansker ser for eksempel dårlig, kan briller være et tiltak i tilretteleggingen som kan bidra til at barnet lykkes bedre med lesingen. I følge Elvemo (2003) har ofte anskaffelse av briller gitt stor fremgang i leseferdighetene til barn som har hatt problemer med å lokalisere neste linje i en tekst eller har hatt balansesvikt i de ulike musklene som finstiller øynene. Anskaffelse av tekniske hjelpemiddel, som briller, kan da bidra til opplevelse av mestring i lesesituasjonen. I praksis observerte jeg at et barn med lesevansker leste bedre når det brukte briller som var tilpasset barnets syn. Lærere hadde ikke kjennskap til at barnet brukte eller trengte briller, men så at dette hjelpemiddelet bedret leseferdigheten til dette barnet. Derfor er det viktig å påse at barnet bruker briller når det har gått til anskaffelse av disse.

For å tilrettelegge for barn med lesevansker som har problemer med å lese ord som er skrevet med liten skrift kan man å la dem lese tekster eller ord som er skrevet med større skrift. Kanskje dette kan bidra til at disse barna kan oppleve mestring i lesesituasjonen?

Ulike allergier kan også skape synsproblemer og øyeplager, derfor bør det undersøkes om barnet med lesevansker gir uttrykk for at det har slike plager. Om det er tilfellet, kan medisiner eller fysisk tilrettelegging hjelpe til med disse problemene.

I forhold til det fysiske miljøet bør det tilrettelegges slik at barnet med lesevansker leser et sted der det er gode lysforhold, slik at dårlig belysning eller blinding ikke skaper noen hindring i forhold til å lykkes med å se bokstavtegnene.

Barn med lesevansker kan ofte miste det stedet hvor det leste i en tekst (Elvemo, 2006). Skjelvende synsbilde og tekst som forsvinner, hopper eller forflytter kan forekomme ofte hos lesesvake (Elvemo, 2003). Når barnet mister det stedet hvor det leste, kan man hjelpe barnet ved å føre fingeren under hvert enkelt ord som barnet leser (Elvemo, 2006). Av egen erfaring kan dette bidra til at barn med lesevansker kan lykkes bedre i lesesituasjonen, fordi det ser ut til at dette gjør det enklere for dem å følge med i teksten.

4.2.3 Tilrettelegging i forhold til Irlens syndrom

Om lesesvake barn gir uttrykk for å ha vansker med å lese sort tekst på hvit bakgrunn, har overfølsomhet for lys, har vansker med forholdet mellom bokstavtrykk, har redusert gjenkjenningssminne og/eller har nedsatt oppmerksomhet kan de ha Irlens syndrom. Ut fra forskning har barn med disse vanskene oppnådd betydelig forbedring av leseferdigheten ved hjelp av fargede filtre eller ved bruk av fargede brilleglass etter deres subjektive valg av kulør. Noen barn kan da lese best med gult overlegg, og andre med rosa, lysblått osv. Dette opplegget eller denne fremgangsmåten har ingen midlertidig klart å bevise vitenskapelig (Elvemo, 2006). Men resultater fra tidligere forskning har vist at leseforbedringen ved bruk av farger ikke kunne bli bunnet i ren tilfeldighet, fordi resultatene var så overbevisende (Elvemo, 2003).

I følge Elvemo (2003) er det ikke alle lesesvake barn med disse vanskene som vil ha utbytte av å bruke fargede overlegg over teksten under lesing. Videre skriver han at barn må testes for å se om de tilhører den gruppen som er rammet av Irlens syndrom for å kunne bruke fargede overlegg eller fargebiller/linser. Hvis de ikke har dette syndromet er det ingen hensikt å bruke fargede overlegg eller fargebiller/linser. Men både i følge Elvemo (2003) og Elvemo (2006) kan det likevel være nyttig å ha forskjellige fargede overlegg tilgjengelig. Elvemo (2006) konkretiserer at fargede overlegg er greit å ha tilgjengelig på skolen til en hver tid og hevder at man kan få bruk for noe sånt i lesesammenheng. Han mener at denne teknikken bør benyttes inntil noen har klart å bevise at den ikke virker etter sin hensikt.

Fargede overlegg eller fargebiller/linser kan da benyttes i lesesituasjonen til barn som gir uttrykk for å ha vansker med å lese sort tekst på hvit bakgrunn, har overfølsomhet for lys,

har vansker med forholdet mellom bokstavtrykk, har redusert gjenkjenningsminne og/eller har nedsatt oppmerksomhet. Siden dette kan se ut til å hjelpe disse barna, kan dette bidra til at de kan oppleve mestring i lesesituasjonen.

Elvemo (2003) mener at en stiv papplade med en rektangulær åpning kan hjelpe de som er visuelt svake lesere under lesesituasjonen. Dette fordi mange av disse elevene lett kan se for mye tekst om gangen, som kan gjøre dem forvirret. «*Ved bruk av en relativt liten åpning i leseplaten blir ikke skriftmengden som påvirker synet til samme tid, så stor*» (Elvemo, 2003:39). Jeg har også observert at spesialpedagoger lar barn med lesevansker bruke pappbiter som er formet som et rektangel når barna skal lese en linje. Pappbiten skjuler linjen nedenfor slik at barnet skal kunne konsentrere seg om den linjen som det skal lese akkurat da. Pappbiten blir som et hjelpemiddel for å vise hva barnet skal lese og hvor i teksten det skal lese, og det kan se ut til at pappbiten hjelper barnet til å fokusere på akkurat den linjen det bør lese nå. En slik pappbit kan da være et tiltak som kan bidra til at barn med lesevansker kan oppleve mestring i lesesituasjonen.

4.2.3 Tilrettelegging i forhold til hørsel

Som nevnt har barn med hørselsvansker leseproblemer (Elvemo, 2006). Om man mistenker at et barn hører dårlig eller et barn gir uttrykk for å høre dårlig, bør dette sjekkes ut. Det er da viktig å sjekke at det ikke er noe som hindrer lydbølgene i å nå trommehinnen. Har barnet noe i øret, eksempelvis ørevoks?(Gjærum og Ellertsen, 2008) Solheim (2011) er audiopedagog og mener at hørselshemming kan forekomme av ulike årsaker, som blant annet vokspropp, betennelse i øregangen eller skader på tromhinna. Audiopedagoger har kompetanse i å tilrettelegge for hørselshemmede og har innsikt i hjelpemiddel og eventuelle tiltak for/til hørselshemmede. Hvordan omgivelsene er tilrettelagt er en av faktorene som virker inn på konsekvensene av nedsatt hørsel, mener Solheim (2011).

I følge Solheim (2011) er høreapparat et hjelpemiddel som kan bedre hørselen, og det finnes i dag både små og lette høreapparat. Dette hjelpemiddelet kan forandre hverdagen til hørselshemmede på en helt unik måte. Høreapparat og/eller andre tekniske hjelpemidler er bare noen av de ulike behandlingene som finnes i forhold til hørselshemming. Om den enkelte bruker disse hjelpemidlene er han/hun fortsatt ikke normalt hørende. Dette tenker

jeg er viktig å være bevisst på under tilrettelegging. Selv om et barn med lesevansker har fått høreapparat og/eller andre tekniske hjelpemiddel er det fortsatt ikke normalt hørende, og da forstår jeg at hørselen fremdeles kan påvirke leseferdigheten til barnet negativt. Ut fra praksiserfaring vet jeg at høreapparat kan hjelpe mennesker som har hørselsvansker med å høre bedre. Et høreapparat kan da være et hjelpemiddel som kan bidra til at barn med lesevansker (som kan være knyttet til hørselsvansker) lykkes bedre i lesesituasjonen.

Siden hørsel kan virke inn på leseutviklingen, tenker jeg at det fysiske miljøet bør tilrettelegges slik at barn med lesevansker ikke hører så mange andre lyder rundt seg under lesesituasjonen. Av egen erfaring synes jeg det noen ganger er vanskelig å lese og konsentrere meg, når det er mange lyder rundt meg. Jeg føler det er lettere å tilegne meg kunnskap om det jeg leser, når det er stille rundt meg mens jeg leser. Om det er mye støy rundt meg, kan det forkomme at jeg ikke får med meg det jeg leser eller leste. Derfor tenker jeg det er viktig å tilrettelegge slik at det er stille under lesing når et barn med lesevansker skal lese, for at det skal kunne oppleve mestring i lesesituasjonen.

Barn med lesevansker som hører dårlig, bør lese i rom der det er ingen eller lite klang. I følge Solheim (2011) kan mye bakgrunnsstøy og lang etterklangstid gi dårlig lyd miljø i et rom. Dette kan gjøre det vanskelig for den enkelte å oppfatte tale. Et rom med et dårlig lyd miljø er derfor ikke det beste rommet for barn med lesevansker, spesielt når det skal lese høyt. Et rom med absorberende plater i taket, mykt gulvbelegg, tekstiler og gardiner kan være et bedre egnet rom å benytte under lesing, fordi når et rom er utformet slik, bidrar det med å dempe støyen (Solheim, 2011). Et slikt rom kan da bidra til at barn med lesevansker kan oppleve mestring i lesesituasjonen.

4.2.4 Tilrettelegging i forhold til motorikk

Som nevnt tidligere kan motorisk trening påvirke de underliggende funksjoner som kan ha betydning for leseferdigheten og dermed gjøre at leseferdigheten til den enkelte kan bli bedre. Det har blitt lagt vekt på både i Danmark og Norge at motorikken til den enkelte har betydning i forhold til sunn leseutvikling. Forskning viser at lesesvake barn kan ha motoriske vansker, som gjør at de har behov for tilrettelagte øvelser for å kunne styrke motorikken (Elvemo, 2006). Noen barn som ikke er ferdig med å automatisere motorikken før de lærer seg å lese, får noen ganger leseproblemer. Dette gjør at disse barna trenger

tilrettelagt trening. «*Manglende motorisk automatisering synes å hindre utføringen av språklige aktiviteter som foregår samtidig med annen motorisk aktivitet*» (Elvemo, 2003:90) Når barnet for eksempel går eller hopper klarer det ikke samtidig å svare på spørsmål. I følge Elvemo (2003) kan et spesielt treningsopplegg for å kunne automatisere grunnleggende motorikk ha betydning for fremgang i lesing. Et slikt treningsopplegg kan bestå av ulike øvelser, som:

- Barnet lager kryss med begge hendene samtidig.
- Barnet åler seg fremover, samtidig som det skal tale.
- Barnet hopper, samtidig som det skal tale.
- Barnet lager symmetriske tegninger med begge hender samtidig.
- Barnet ruller og svinger seg som en fisk, samtidig som det taler.
- Barnet kryper, samtidig skal det kunne tale.

Slike øvelser eller et sånt treningsprogram kan være en del av tilretteleggingen i forhold til å arbeide for å bidra til at barn med lesevansker kan oppleve mestring i lesesituasjonen. Slik jeg forstår det kan trening av de ulike øvelsene være med på å bedre et barns motoriske funksjon og de funksjonene som anses å være mer eller mindre avgjørende for lesingen. Dette kan da fremme mestring i lesesituasjonen for barn med lesevansker fordi de underliggende funksjonene som har betydning for leseferdigheten styrkes eller bedres.

I følge eksempelet som er nevnt tidligere, om jenta med store lesevansker som fikk bedret sine leseprestasjoner etter å ha fått styrket sine motoriske funksjoner gjennom fysiske aktiviteter som svømming, kan det virke som at andre aktiviteter også kan bidra til bedring av leseprestasjoner. Elvemo (2003) nevner at motorikken og motoriske aktiviteter har stor betydning for barns læring. Motoriske aktiviteter og et stimulerende miljø er viktig for hjernens utvikling. Kanskje barnet med lesevansker kan få velge en fysisk aktivitet selv, og deretter kan det tilrettelegges slik at barnet får utføre den bestemte aktiviteten til faste tider. Kanskje leseferdigheten bedrer seg da jevnt med de motoriske funksjonene? Dette tenker jeg er noe som kan prøves for å undersøke om ulike former for fysisk aktivitet kan bidra til at barn med lesevansker kan oppleve å lykkes i lesesituasjonen.

I følge Snoek og Engedal (2010) blir fysisk aktivitet og trening ofte brukt i miljøterapeutisk arbeid. Fysisk aktivitet bidrar til økt velvære, gir følelse av egen mestring

og kontroll og bedrer selvfølelsen. Dette er også faktorer som bedrer psykisk helse. Siden følelser, motivasjon og selvbildet påvirker leseutviklingen tenker jeg at fysisk aktivitet kan være et positivt bidrag til barn med lesevansker. Kanskje fysisk aktivitet kan bidra til at barn med lesevansker håndtere lesesituasjonen bedre og de utfordringer barna møter i hverdagen?

4.2.5 Tilrettelegging i forhold til tale- og språkvansker

Som nevnt i litteraturen er det en sammenheng mellom tale- og språkvansker og lesevansker. Det er betydelig høyere forekomst av lese- og skrivevansker hos barn med talespråklige avvik i førskolealder (Elvemo, 2006). I følge Elvemo (2003) finnes det et program som er utviklet for datamaskin som omhandler trening i uttale. I dette programmet skal barnet forlenge uttalen på vanskelige ord med 50% og samtidig øke lydens volum til litt over normal talehøyde. Lærere som har prøvd dette programmet har uttrykt seg positivt i forhold til programmet. Lærerne opplevde at elever klarte en tid etter gjennomføring å skjønne de vanskelige lydene og ordene. Noen av elevene oppnådde dette for første gang. Flere forskere har vært kritiske og skeptiske til dette programmet eller denne teknikken, men andre mener at teknikken som omhandler modifisert tale kan være til stor hjelp for lesesvake. I følge Elvemo (2006) er det viktig å gjøre barn med lesevansker oppmerksomme på hvordan tungen og leppene forholder seg til hverandre når man skal uttale de vanskelige lydene, som p, b og d. Barnet bør da ha et speil for å kunne se de ulike munnbevegelsene som hver lyd skal danne (Elvemo, 2003). Disse tiltakene tenker jeg kan bidra til at barn med lesevansker og tale- og språkvansker kan oppleve å mestre lesesituasjonen. Dette kan være en del av tilretteleggingen og kan prøves ut når barn med lesevansker gir uttrykk for å ha vanskeligheter med uttale av vanskelige ord.

Frost (2001) mener at når barn hører på voksne som leser, kan barnet få styrket de språklige begrepene sine. Det kan da være nyttig at en voksen leser høyt, spesielt til barn med lesevansker. Det kan styrke eller bedre eventuelle tale- og språkvansker barna måtte ha. Blir eventuelle tale- og språkvansker bedret, kan dette virke positivt inn på leseferdigheten til lesesvake som kan gi dem mulighet til å lykkes bedre i lesingen.

4.2.6 Tilrettelegging i forhold til språklydsbevissthet

Som litteraturen viser er språklydsbevissthet og oppmerksomhet for språklyder viktig for fremgang i lesing. For å kunne utvikle en fremgang i lesesituasjonen, bør barnet da skille ut nærbeslektede lyder, rime, dele opp ord i sine enkelte lydbestanddelere og sette sammen stavelser og lyder. Når barn med lesevansker gir uttrykk for manglende interesse for og innsikt i riming kan det være nyttig å starte med trening på ordrekker, som hatt, katt, satt, datt. Å rime har stor betydning for fremtidig leseferdighet og språklig bevissthet. Å synge sanger og lage forskjellige regler sammen med barna kan også bedre barns språklige bevissthet (Elvemo, 2006).

Man kan utforme øvelser for at barnet skal kunne få øve seg på å dele opp ord i stavelser. Stavelser på enkelte ord kan skrives ned på papirlapper og legge disse utover bordet. For eksempel kan det skrives ba på den ene papirlappen, og på den andre nan. Dette kan gjøres med forskjellige ord. Papirlappene blandes sammen på bordet (papirlapper med: ba, dok, nan, bril, ke, ler). Barnet kan ha prøve å sette papirlappene sammen slik at de danner hele ord. I dette tilfellet blir svarene banan, dokke, briller. Denne øvelsen har hjulpet barn med lesevansker som har hatt dårlig utviklet språklig bevissthet (Elvemo, 2006).

Forskning viser at språklig stimulering er viktig for barn i førskolealder og at fornuftig språklig påvirkning kan bidra til å redusere fremtidige lesevansker (Elvemo, 2006). I praksis var jeg av og til sammen med en spesialpedagog som arbeidet tett sammen med barn med lesevansker. Spesialpedagogen brukte flere ordspill under samlingene med disse barna, og brukte som oftest å begynne samlingen/timen med det. Noen av ordspillene var nesten lik den øvelsen som er nevnt i forrige avsnitt, men noen var litt annerledes. Et av spillene var et kortspill. Spillet omhandlet å finne lik første lyd og sette de kortene som hadde samme første lyd sammen. Hver spiller fikk noen kort hver som de kunne bruke til å bygge på et kort som ble lagt i midten. På hvert kort var to forskjellige bilder. På den ene enden av et kort kunne det for eksempel være blide av en svane. Da måtte det barnet som skulle legge ett kort finne et kort i sin bunke, som hadde samme første lyd som ordet svane. Hadde barnet bilde av en sag kunne det legge den enden av det kortet bort til den enden som hadde bilde av en svane. Jeg tenkte først at dette var en måte å motivere barna til å være der. Barna ga uttrykk for å like ordspillene, så de kunne fungere som motivasjon for enkelte. Men etter flere samtaler med spesialpedagogen (i etterkant av samlingene), og

etter mer lesing om emnet, forstod jeg at lekene ble brukt fordi de kunne bidra til at barna økte sin språklige bevissthet. I følge spesialpedagogen hadde barn med spesielt store problemer med lesing utviklet stor fremgang i leseferdigheten når hun/han hadde brukt ordspill under samlingene. Slike ordspill kan være en del av tilretteleggingen for at barn med lesevansker skal kunne oppleve å lykkes i lesesituasjonen.

5. Vernepleierens rolle i tilretteleggingen

I følge Fellesorganisasjonen, FO (2008) kan yrkesutøvelsen til vernepleieren være mangfoldig, og den kan utføres overfor ulike brukergrupper på ulike arenaer. Den er basert på kunnskap fra ulike fagområder og dokumentert erfaringskunnskap. Kjernen i vernepleierens yrkesutøvelse er å yte tjenester til og å være i direkte samhandling med mennesker med ulike funksjonsvansker. Vernepleieren ønsker å vise respekt for personlige valg og arbeider for å ivareta tjenestemottakers interesser. Vernepleieren kan være en god støtte til barn med lesevansker, og hjelpe til med å se barnets vansker ut fra en helhet og fra ulike vinkler og fagområder. Vernepleierens rolle i tilrettelegging for barn med lesevansker kan da være å se vanskene fra flere sider.

Som nevnt tidligere er leseprosessen en komplisert prosess, der det er mange ulike faktorer som virker inn på leseutviklingen. Svakheter innenfor disse faktorene kan skape lesevansker, og hvilke faktorer som kan ha vært pådriver til lesevanskene kan være individuelt og variere fra barn til barn. I følge Løkken og Søbstad (2007) betyr observasjon å iaktta, og handler om å se. En sentral del i god pedagogisk praksis er observasjon. Observasjon er derfor viktig for å kunne finne eventuelle tilleggsvansker, eller faktorer som kan påvirke eller som kan være avgjørende i forhold til barnets leseferdighet og lesesituasjonen. Med kunnskap om og innsikt i flere observasjonsmetoder, som loggbok, frekvensregistrering, løpende protokoll og varighetsregistrering, kan vernepleieren bidra med å innhente informasjon om barnet og situasjonen. I følge Løkken og Søbstad (2007) er observasjon et viktig grunnlag for videre analyse for å skille det vesentlige fra det uvesentlige.

Vernepleierstudiet vektlegger at man som fagperson skal bli reflektert. Dette for å kunne reflektere over ulike etiske problemstillinger og finne løsninger som kan ivareta situasjonen totalt sett best mulig (Fellesorganisasjonen, 2008). Som vernepleier kan man reflektere rundt barnets situasjon og trekke inn teorier og erfaringer for å komme frem til løsninger som kan være best mulig i forhold til barnets situasjon. Slike refleksjoner kan være nyttig å dele i møter og samtaler rundt barnets situasjon. Refleksjon kan være til hjelp under utarbeidelsen av forslag på tiltak som kan bedre lesesituasjonen til barn med lesevansker.

Den faglige tilnærmingen vernepleiere bruker når de arbeider med å endre rammefaktorene og de individuelle forutsetningene til den enkelte kalles miljøarbeid (Fellesorganisasjonen, 2008). Miljøarbeid er en «*systematisk tilrettelegging av fysiske, psykiske og sosiale faktorer i miljøet for å oppnå personlig vekst og utvikling hos den enkelte*» (Linde og Nordlund, 2010:22). Under tilrettelegging for lesing og mestring kan vernepleieren være en miljøarbeider som har fokus på å tilrettelegge fysiske, psykiske og sosiale faktorer i miljøet for at barn med lesevansker kan oppnå personlig vekst og utvikling i forhold til lesing. Som nevnt kan vernepleieren være observatør, men også en varsler når han/hun oppdager faktorer som kan se ut til å virke inn på barnets leseferdighet. Vernepleien har også innsikt i utarbeidelsen av individuelle planer som kan hjelpe barn med lesevansker med å få koordinerte tjenester og oppfølging.

Tilretteleggingsprosessen

Tuntland (2011) mener at det første trinnet i tilretteleggingsprosessen alltid er kartlegging av situasjonen til den personen det gjelder. Her kan vernepleieren innhente informasjon om barnet med lesevansker, gjennom observasjon og samtale med barnet, lærere og foreldre. Problemet eller vanskene kan da bli nærmere identifisert. Kravene til utføringen av aktiviteten og de kravene som omgivelsene stiller blir analysert. Her kan vernepleieren i samarbeid med spesialpedagoger og lærer innhente informasjon om hva lesesituasjonen krever.

I arbeidet med å innhente informasjon om tidligere undersøkelser og litteratur kan vernepleieren ta del i, og bidra med å knytte funnene opp mot barnets lesevansker og analysere hva som kan bidra til mestring i lesesituasjonen til det barnet. Vernepleieren er trent på systematisk og målrettet tiltaksarbeid, dermed har hun/han innsikt i utforming av mål (Fellesorganisasjonen, 2008). Vernepleieren kan da hjelpe til med å utforme mål som barn med lesevansker kan arbeide mot for å kunne bli en bedre leser.

For at vernepleieren skal komme fram til ulike løsningsforslag bruker hun/han den helhetlige arbeidsmodell for å kunne komme frem til mål og tiltak som er hensiktsmessige og realistiske for den enkelte tjenestemottaker. Arbeidsmodellen kan brukes når man skal tilrettelegge livsmiljø, opplæring, opptrening av tidligere ferdigheter og behandling. Denne modellen består av forskjellige faser: Definere problemområde, kartlegging av området,

analyse, målvalg, tiltak og evaluering. Vernepleieren samarbeider og må være lydhør overfor den personen det gjelder og hans/hennes pårørende (Fellesorganisasjonen, 2008).

Vernepleieren kan hjelpe til med tilretteleggingsprosessen for lesesvake, ved å bruke den helhetlige arbeidsmodell for å kartlegge og analysere situasjonen for å kunne komme frem til tiltak som kan bedre situasjonen til den lesesvake. Både lærere og spesialpedagoger har god innsikt i lesevansker og leseopplæring, og arbeider tett sammen med lesesvake elever. Siden det er ulike faktorer fra ulike emner som virker inn på leseutviklingen og kan være med på å skape lesevansker hos barnet, kan vernepleieren være med på å tilrettelegge slik at barnet kan oppleve å lykkes i lesesituasjonen ved å trekke inn sin kunnskap fra de ulike fagområder, som psykologi, psykiatri, pleie og omsorg, pedagogikk og juss.

6. Avslutning

6.1 Oppsummering

I denne oppgaven har jeg undersøkt hvordan jeg kan tilrettelegge slik at barn med lesevansker kan oppleve mestring i lesesituasjonen. Jeg har hentet fram litteratur om leseprosessen, lesevansker, og noen av de faktorene som kan ha innvirkning på leseutviklingen og utviklingen av lesevansker. Under drøftingen har jeg trukket inn vernepleiefaglig litteratur og egne erfaringer for å kunne komme fram til aktuelle tiltak som kan bidra til mestring i lesesituasjonen.

Litteraturen viser at leseprosessen er en komplisert prosess der mange forskjellige faktorer virker inn på leseutviklingen. I drøftingen har jeg tatt utgangspunkt i de mest sentrale faktorene som påvirker leseutviklingen. Motivasjon, følelser og selvbilde er blant disse faktorene som påvirker leseutviklingen. Individuelle forstyrrelser innenfor dette feltet kan skape lesevansker. Interessekartlegging kan bidra til å finne ut hva som kan motivere barnet til å lese. Motivasjon er viktig for å kunne oppnå mestring i lesesituasjonen. I lesesituasjonen kan det tilrettelegges slik at barnet med lesevansker kan erfare for eksempel at det kan lese noen ord riktig. Dette kan skape en egen tro på at barnet kan lese og det kan lære seg å lese andre ord selv om enkelte ord kan virke vanskelig.

Siden leseprosessen starter med sansepåvirkninger som synet, er det viktig å tilrettelegge slik at barnet med lesevansker ser bokstavtegnene. Om det viser seg at barnet har dårlig syn, kan briller være et hjelpemiddel som kan bidra til mestring i lesesituasjonen. Om det viser seg at barnet med lesevansker er overfølsom i forhold til lys, har vansker med forholdet mellom bokstavtrykk og har vansker med å lese sort tekst på hvit bakgrunn, kan fargede overlegg hjelpe barnet i lesesituasjonen.

Hørselsvansker kan skape lesevansker. Høreapparat er et hjelpemiddel som kan bedre hørselen. Om barn med lesevansker gir uttrykk for å ha nedsatt hørsel, kan et høreapparat være med på at barnet kan oppleve mestring i lesesituasjonen.

Fysisk aktivitet kan bidra til å styrke barnets motorikk og påvirke leseferdigheten positivt. Når motorikken er bedret, påvirker dette de underliggende funksjonene som har betydning

for leseferdigheten. Fysiske øvelser og aktivitet kan derfor bidra til at barn med lesevansker kan oppleve mestring i lesesituasjonen.

Det er en sammenheng mellom tale- og språkvansker og lesevansker. Øvelser som å forlenge uttalen på vanskelige ord med 50 %, og samtidig øke lydets volum til litt over normal talehøyde kan bidra til å bedre språket og uttalen av vanskelige ord. Høytlesing kan bedre barnets språklige begrep. Dette kan styrke barnets tale og språk, og deretter igjen bedre barnets leseferdighet.

For at barn med lesevansker skal kunne utvikle framgang i lesesituasjonen, bør barnet skille ut nærbeslektede lyder, rime, dele opp ord i sine enkelte lydbestanddelene og sette sammen stavelser og lyder. Hos barn som har problemer med å gjøre dette, kan sang, riming og leker som dreier seg om å sette ord sammen som har blitt delt fra hverandre bidra til å øke barnets språklydbevissthet. Det å styrke språklydbevisstheten kan bidra til at barn med lesevansker kan oppleve mestring i lesesituasjonen.

Vernepleieren har innsikt i og kunnskap fra ulike fagfelt. Dette kan være nyttig under drøftingen og kan hjelpe til med å se lesevanskene fra ulike vinkler. Vernepleieren kan hjelpe til med å innhente informasjon om situasjonen til barnet, gjennom observasjonsmetoder, samtaler, trekke inn kunnskap og teori fra ulike emner (som blant annet: psykologi, psykiatri, pleie og omsorg, pedagogikk og juss). Deretter kan vernepleieren bidra med å komme fram til eventuelle mål og tiltak som kan bidra til at barn med lesevansker kan oppleve mestring i lesesituasjonen.

6.2 Konklusjon

I denne oppgaven har jeg drøftet *hvordan tilrettelegge slik at barn med lesevansker kan oppleve mestring i lesesituasjonen?*

Drøftingen viser at det er flere faktorer som kan virke inn på lesevansker og det viser seg at det er en klar sammenheng med motivasjon og opplevelse av mestring. Motivasjon er en avgjørende faktor for å kunne oppnå mestring i lesesituasjonen. Å tilrettelegge for positive følelser rundt lesing, motivasjon til å lese og å styrke barnets selvbilde i forhold til lesing ser ut til å være en viktig del av tilretteleggingsprosessen.

Når man tilrettelegger slik at barn med lesevansker kan oppleve mestring, er det viktig at man ikke ser bort ifra de andre faktorene som kan ha innvirkning på lesingen. I denne oppgaven har jeg bare drøftet noen av de faktorene forfattere mener har størst betydning for leseutviklingen. Men det finnes også flere faktorer enn dem jeg har tatt utgangspunkt i, som blant annet kosthold og minnefunksjoner (Elvemo, 2003).

Det er ofte et samspill av de ulike faktorene som virker inn på leseutviklingen og som kan være med på å skape lesevansker. Ofte er det en kombinasjon av emosjonelle problemer og andre vansker, som synsfeil, hørselsfeil, språkvansker, dårlig motorikk, som forårsaker lesevansker. I denne oppgaven har jeg kommet fram til mange mulige tiltak som kan bidra til at barn med lesevansker kan oppleve mestring. Tiltakene kan brukes i en kombinasjon med hverandre og de kan variere på grunn av individuelle variasjoner i forhold til hva som er det mest hensiktsmessige tiltak for det enkelte barnet. Jeg har fått bedre forståelse for at når jeg arbeider med å tilrettelegge for barn som har lesevansker, bør jeg nok ikke arbeide smalsporet, men prøve å trekke inn erfaringer og teorier fra flere felt.

Under tilretteleggingsprosessen synes jeg at den helhetlige arbeidsmodellen kunne vært et nyttig redskap for å kunne kartlegge systematisk de ulike områdene som kunne påvirke barnets leseferdighet. Dette kunne ha hjulpet til med å få et helhetlig syn over situasjonen til barnet.

6.3 Refleksjon

Tilrettelegging for barn med lesevansker ser ut til å være et omfattende og stort emne. I min oppgave har jeg bare kommet fram til noen mulige tiltak som kan være aktuelle og bidra med at barn med lesevansker kan oppleve mestring i lesesituasjonen. Med denne oppgaven ønsket jeg å få mer innsikt og kunnskap om hvordan jeg kunne tilrettelegge for barn med lesevansker. Jeg har ikke brukt eller omtalt så mye vernepleierrollen i drøftingen. Men jeg føler den ble trukket indirekte inn når jeg brukte litteratur som jeg hadde tilegnet meg i løpet av vernepleiestudiet. Kanskje jeg burde trukket vernepleierbegrepet inn i problemstillingen for å få en mer direkte drøfting rundt vernepleierens rolle? Det er mulig at dette hadde gjort oppgaven mer omfattende og kanskje jeg da ikke hadde fått tilegnet meg så mye kunnskap rundt leseprosessen og lesevansker. Det er vanskelig å konkludere med noe av dette. Men jeg føler at arbeidet

med denne oppgaven har gitt meg et fint innblikk i hvordan jeg kan tilrettelegge slik at barn med lesevansker kan oppleve mestring i lesesituasjonen.

I drøftingen kunne jeg trukket fram flere mulige tiltak som kunne være hensiktsmessige. Et moment som kunne vært relevant å trekke fram er veiledning til foreldre som har barn med lesevansker. Frost (2001) mener at det å trekke inn foreldre i arbeidet med å lære barna å lese er en viktig ting. Dette fordi det er viktig i forhold til oppfølging av lekser, lesetrening og ikke minst motivasjon. Et nært samspill og kommunikasjon mellom skole og hjem kan virke positivt inn på barn med lesevansker. Kanskje en beskjedbok eller faste samarbeidsmøter/samtaler hadde hjulpet med å strukturere tilretteleggingen? Kanskje dette hadde bidratt til at barn med lesevansker opplevde mestringsfølelsen i lesesituasjonen?

Fra mitt perspektiv ser jeg at det kan være behov for fagfolk fra ulike fagfelt for å kunne gi et best mulig tilbud for barn med lesevansker. Jeg har i denne oppgaven trukket fram mulige tiltak fra mitt syn i forhold til erfaringene jeg har og den faglige kunnskapen jeg har tilegnet meg i løpet av vernepleiestudiet. Jeg tenker det er flere fagkompetanser som er og kan være nyttig i arbeidet med tilretteleggingen for mestring i lesesituasjonen, og et tverrfaglig samarbeid kunne vært nyttig i dette arbeidet.

Litteraturliste

Brodtkorb, Elisabeth og Marianne Rugkåsa(2009). *Mellom mennesker og samfunn*. Oslo: Gyldendal akademiske.

Bunkholdt, Vigdis (2008). *Psykologi*. Oslo: Universitetsforlaget

Dalland, Olav (2008). *Metode og oppgaveskriving for studenter*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

Eide, Hilde og Tom Eide (2011). *Kommunikasjon i relasjoner*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

Eknes, Jarle og Jon A. Løkke (red.) (2009). *Utviklingshemning og habilitering*. Oslo: Universitetsforlaget.

Selvvalgt litteratur: Elvemo, Jarle (2006). *Håp for alle! Grunnleggende innføring i lese- og skrivevansker*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS. (Kap. 1-9, 13,16 og 19: 48 sider).

Selvvalgt litteratur: Elvemo, Jarle (2003). *Lese- og skrivevansker*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS. (Kap. 1,3,5,7 og 9: 80 sider).

Fellesorganisasjonen (FO) (2008). *Om vernepleieryrket*.

Selvvalgt litteratur: Frost, Jørgen (2001). *Lesepraksis*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag. (Del 1: 99 sider).

Gammelsæter, Edel (2011). *Synssansen og synsvansker sett fra en synspedagog sitt ståsted*. Forelesningsnotat. Tilgjengelig på fronter. Molde: Høgskolen i Molde.

Gjørum, Bente og Bjørn Ellertsen (red.) (2008). *Hjerne og atferd*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

Grung, Rolf Magnus, Hanne Line Wærness og Cato Brunvand Ellingsen (red.) (2010). *Vernepleierboka 2010- 20 år etter reformen*. Fellesorganisasjonen.

Selvvalgt litteratur: Kunnskapsdepartementet. NOU 2009: 18. *Rett til læring*. På internett: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/dok/nouer/2009/nou-2009-18/25.html?id=571710> (lest 26.04.2012). (Kap. 5)

Linde, Sølvi og Inger Nordlund (2010). *Innføring i PROFESJONELT MILJØARBEID*. Oslo: Universitetsforlaget.

Løkkes, Gunvor og Frode Søbstad (2007). *Observasjon og intervju i barnehagen*. Oslo: Universitetsforlaget.

Overland, Terje (2007). *Skolen og de utfordrende elevene*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.

Røkenes, Odd Harald og Per- Halvard Hanssen(2009). *Bære og briste*. Bergen: Fagbokforlaget.

Snoek Engelstad, Jannike og Knut Engedal (2010). *Psykiatri*. Trondheim: Akribe Forlag.

Selvvalgt litteratur: Solem, Caroline (sist nedlastet 04.05.2012). *Hva er dysleksi?*[Online]. Dysleksiforbundet. Tilgjengelig fra URL: <http://www.dysleksiforbundet.no/no/dysleksi/Hva+er+dysleksi%3F.9UFRjM3O.ips> [lest 04.05.2012].

Solheim, Janne Helen (2011). *Hørselshemming. Konsekvenser og tilrettelegging*. Forelesningsnotat. Tilgjengelig på fronter. Molde: Høgskolen i Molde.

Tuntland, Hanne (2011). *En innføring i ADL*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.

Artikler

Selvvalgt litteratur: Helgesen, Solveig (2004). *Forventning om mestring: læreres vektlegging av forventning om mestring hos elever med lese- og skrivevansker*. Spesialpedagogikk nr. 10. (7 sider).

Selvvalgt litteratur: Institutt for spesialpedagogikk (2012). *Arv, miljø og dysleksi*. [Online] Tilgjengelig fra URL:
< <http://www.uv.uio.no/isp/forskning/aktuelt/aktuelle-saker/2012/arv-miljo-og-dysleksi.html> > [10.04.2012]

Selvvalgt litteratur: Lesesenteret (sist oppdatert 24.11.2006). *Tro på egen mestring gir resultater*. [Online] Tilgjengelig fra URL:
<http://lesesenteret.uis.no/forskning/dyseleksi/article1209-598.html> [Nedlastet 27.04.2012]

Selvvalgt litteratur: NRK (Redaktør: Hans-Tore Bjerkaas) (16.01.2012). *Lesevansker skaper unge trygdemottakere* [Online] NRK Nyheter. Tilgjengelig fra URL:
<<http://www.nrk.no/nyheter/norge/1.7955414>> [10.04.2012]

Selvvalgt litteratur: Sandbakken, Eva (2005). *Pedagogiske tiltak ved lese- og skrivevansker*. [Online] Artikkel i Påtrykk, medlemsblad for sykepleiernes faggruppe i alternativ medisin. Tilgjengelig fra URL:
<http://www.alternativpraxis.no/pedagogiske_tiltak_ved lese_og.htm> [10.04.2012]